

STORTINGET

Representantforslag 246 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Erna Solberg, Sveinung Stensland og Mudassar Kapur

Dokument 8:246 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Erna Solberg, Sveinung Stensland og Mudassar Kapur om bedre forebygging av og mer kunnskap om voldelig ekstremisme og radikaliserings

Til Stortinget

Bakgrunn

Terrortrusselnivået i Norge er ikke særlig høyt. Likevel har landet de siste årene blitt hardt rammet av flere alvorlige terrorhandlinger utført av personer med et ekstremt tankegodt. Ifølge Politiets sikkerhetstjeneste (PST) sin trusselvurdering utgjør høyreekstremisme og ekstreme islamisme fortsatt den største terrortrusselen i Norge. PST vurderer det som «mulig» at disse gruppene kan forsøke å begå terrorhandlinger. Personer med ekstreme overbevisninger mener de kan bruke vold for å oppnå sine politiske mål. Det er svært alvorlig. Det kan bidra til at enkelte grupper føler seg utrygge og ikke kan delta slik de ønsker i samfunnet. Frykt for hets og trusler kan også være en trussel mot et velfungerende demokrati ved at stemmer som ellers ville ytret seg, lar være i frykt for vold.

Det er derfor et sentralt formål å forebygge radikaliserings og bidra til reintegrering av mennesker som har blitt radikalisert til ekstreme holdninger.

Personer som er ekstra utsatt for å havne i de ekstremes fiendebilde, må få god oppfølging. Ekstreme islamisme og høyreekstreme har et delvis sammenfallende fiendebilde. LHBT-personer, minoriteter, innvandrere,

jøder, politikere, medier, politiet og religiøse forsamlingssteder kan være særskilt utsatt.

Kampen mot hatkriminalitet og ekstremisme vil alltid være et pågående arbeid. Det er viktig at man fortsetter å forsterke innsatsen. Allerede i 2011 fremmet representanter fra Høyre en rekke forslag for å forebygge bedre, slå hardere ned på hatkriminalitet og lære av terrorangrepet 22. juli 2011 gjennom blant annet bedre opplæring i skolen, jf. Dokument 8:42 S (2011–2012).

Regjeringen Solberg la frem flere handlingsplaner mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Den første ble fremlagt i 2014 og senere oppdatert i 2020 med en rekke nye tiltak. De fem prioriteringsområdene var:

1. Kunnskap og kompetanse
2. Samarbeid og koordinering
3. Forebygge tilvekst til ekstreme miljøer og bidra til reintegrering
4. Forebygge radikaliserings og rekruttering gjennom internett
5. Internasjonalt samarbeid

Regjeringen Solberg tok også initiativ til å opprette et eget forskningssenter for høyreekstremisme. C-REX ved Universitetet i Oslo forsker blant annet på ideologi, bevegelser, kjønn og ekstremisme, vold og hatkriminalitet, forebygging og intervensjon og på 22. juli-angrepet. Senteret ble opprettet i 2016 og fikk da sikkerhet for ti års finansiering. Ti-årsperioden nærmer seg slutten, og senteret må eventuelt nedskaleres og forberede seg på nedleggelse fra januar 2026 dersom det ikke gis tydelige politiske signaler om at støtten vil videreføres. Forslagsstillerne mener Stortinget bør gi en nødvendig forventningsavklaring, slik at et viktig fagmiljø bygget opp rundt forskning på høyreekstremisme kan videreføres.

Regjeringen har nedsatt en ekstremismekommission som skal legge frem anbefalinger for å forbedre landets evne til å forebygge radikaliserings og fremvekst av ekstremisme. Dette er et viktig arbeid forslagsstillerne ser frem til resultatene av, og forslagsstillerne ser også frem til at regjeringen kommer tilbake til Stortinget på egnet måte ved behov for å følge opp mulige anbefalinger.

Forebygging starter tidlig. Skolen spiller en viktig rolle i å gi demokratiopplæring. I forbindelse med de nye læreplanene ble demokrati og medborgerskap inkludert som overordnet tverrfaglig tema i skolen. Opp-læringen skal gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser. Dette inkluderer kunnskaper og ferdigheter til å møte utfordringer mot demokratiet, tenke kritisk, håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet. Gjennom fornyelsen av læreplanene ble det også bestemt at kunnskap om 22. juli 2011 skal være en del av undervisningen.

Dembra-prosjektet (demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme, er også viktig for å tilby kurs og veiledning. Tilbudet til Dembra er rettet mot barne-skoler, ungdomsskoler, videregående skoler og lærer-utdanningen. Målet er å stryke arbeidet mot fordommer og gruppefiendtlighet, som rasisme, anti-semittisme, muslimfiendtlighet og ekstremisme. Flere elever bør ha mulighet til å ta del i denne viktige demokratiopplæringen.

Det er svært mange aktører i samfunnet som gjør en viktig innsats mot radikaliserings og ekstremisme. Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli, 22. juli-senteret, HL-senteret, 10. august-stiftelsen og demokrativerkstedet på Utøya er viktige eksempler.

Forebygging må ikke bare rettes mot unge. Også voksne i alle aldre kan ha behov for veiledning for å være tilstrekkelig kritisk i møte med for eksempel ulike påstander på internett. Bibliotekene kan spille en viktig rolle i å bidra til at alle skal ha tilgang til forskning og kilder, og formidle dette til befolkningen. I regjeringen Solbergs bibliotekstrategi fra 2019 var bibliotekene særlig trukket frem for å bidra til utvikling av kritisk tenkning og digital dømmekraft i befolkningen. Bibliotekstrategien går ut i år. Regjeringen bør fornye denne strategien og lære av gode prosjekter hvor bibliotekene har nådd ut til befolkningen på en god måte.

Mennesker som har blitt rekruttert og radikalisert, skal vite at det finnes en vei ut. Et viktig tiltak for å redusere trusselen fra ekstremister er å reintegrere dem i samfunnet. Gjeldende exit-program må forbedres og koordineres på en bedre måte. Kommunene har en viktig rolle. Gjennom handlingsplanen mot voldelig ekstremisme og radikaliserings ble det blant annet satt inn reintegreringstiltak etter endt straffesoning. Tiltaket er

evaluert gjennom en rapport fra 2022. Funnene bør følges opp for å forbedre tiltaket.

Religiøse ledere og andre nøkkelpersoner i trossamfunnet er ofte forbilder i sin menighet og har en viktig rolle i å forebygge ekstremisme og radikaliserings. Det er derfor viktig at disse har god kunnskap om grunnleggende norske verdier. Mange religiøse ledere har utdanning fra andre land enn Norge og kan ha begrenset forståelse for grunnleggende norske verdier. Derfor er det viktig å ha god forståelse for den rollen en religiøs leder også har som forbilde. I 2018 ble det lagt inn midler i statsbudsjettet til å finansiere en tilleggsutdanning for religiøse ledere. Dette ble bevilget gjennom en økning i universitetets årlige rammetilskudd. Dette er positivt, og det trengs incentiver for å få flere religiøse ledere og andre nøkkelpersoner i trossamfunn til å gjennomføre tilleggsutdanning. Enkelte religiøse samfunn har ikke lederskikkelser med særskilt teologisk utdanning, og mulighet for tilleggsutdanning bør tilpasses dette. Målet er å øke kunnskapen om trossamfunnenes rettigheter og plikter, forholdet mellom religion og samfunn i Norge, verdier og religiøs lederskap. Incentiver kan for eksempel være tilbud om tilleggsopplæring ved utdanning eller lignende.

Hatkriminalitet er lovbrudd som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk eller funksjonsevne. Flere med innvandrerbakgrunn opplever hatkriminalitet enn befolkningen for øvrig, og unge voksne (18–34 år) med innvandrerbakgrunn er særlig utsatt. Regjeringen har varslet en egen handlingsplan mot rasisme. Denne planen ønskes velkommen, men det trengs en bredere handlingsplan som også omhandler ulike former for hatkriminalitet i et bredt perspektiv. Forslagsstillerne mener det i tillegg bør legges frem en egen handlingsplan mot hatkriminalitet med konkrete tiltak.

I forlengelse av handlingsplanen mot voldelig ekstremisme og radikaliserings ble det etablert radikaliseringskontakter i alle politidistrikt. Disse bidrar aktivt til forebygging av radikaliserings og er viktige for å håndtere henvendelser og bekymringer om radikaliserings lokalt. Arbeidet bør forsterkes ytterligere. For å videreutvikle ordningen med radikaliseringskontakter bør det innhentes erfaringer fra ulike politidistrikt og legges til rette for god erfaringsutveksling for å sikre en enhetlig håndtering av saker om radikaliserings.

Det bemerkes at det i PSTs trusselvurdering trekkes frem at personer som velger å reise i krig i andre land, kan utgjøre en trussel. Det pekes konkret på at personer med høyreekstremistisk tilknytning har valgt å delta i krigen i Ukraina, til tross for at denne krigen ikke har noen tydelig ideologisk betydning for høyreekstremer. Høyreekstremes krigserfaring kan imidlertid bety økt våpenkapasitet, lavere voldsterskel og krigstraumer som kan øke faren for voldelige handlinger i Norge.

Denne utviklingen må regjeringen være oppmerksom på.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen sikre at det gis støtte til forskning på alle former for ekstremisme for å kunne forebygge på en bedre måte.
2. Stortinget ber regjeringen sikre fortsatt finansering av senteret C-REX også ut over 2026 og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
3. Stortinget ber regjeringen oppdatere bibliotekstrategien og sørge for at bibliotekene fortsatt har en viktig rolle i å fremme demokratiforståelse i befolkningen.
4. Stortinget ber regjeringen sikre bedre reintegrering av ekstreme gjennom forbedrede exit-program, blant annet gjennom å oppdatere veilederen for exit-arbeid.
5. Stortinget ber regjeringen følge opp evalueringsrapporten om reintegreringstiltak etter endt straffesøking.
6. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om insentiver for å sikre at flere religiøse ledere eller andre nøkkelpersoner i trossamfunn gjennomfører godkjent religiøs tilleggsutdanning i Norge.
7. Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal handlingsplan mot hatkriminalitet. Utsatte grupper skal involveres i arbeidet på egnet måte.
8. Stortinget ber regjeringen innhente erfaringer fra ordningen med radikaliseringskontakter i politiet og sikre god erfaringsutveksling.

2. juni 2023

Mari Holm Lønseth

Erna Solberg

Sveinung Stensland

Mudassar Kapur

